

สรุปผลการวิจัย และ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทที่สำคัญของรายการโทรทัศน์ ชื่อ "มองต่างมุม" ในฐานะเป็นตลาดเสรีทางความคิด ซึ่งเผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 เป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อการจัดหรือการนำเสนอรายการมองต่างมุม โดยใช้รายการ "มองต่างมุม" เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยการวิเคราะห์จากเทปรายการ ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยเอง รวมทั้งการรวบรวมจากเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยการแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์และศึกษาประวัติ ความเป็นมาและพัฒนาการของรายการตั้งแต่ต้นจนกระทั่งปิดรายการ ส่วนที่สองเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่มีผลกระทบต่อการจัดและการนำเสนอรายการ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความเป็นมาและพัฒนาการของรายการ องค์ประกอบหรือสิ่งที่มีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาการของรายการมองต่างมุม ได้แก่

1.1 รูปแบบรายการ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอ

ในการกำหนดรูปแบบของรายการมองต่างมุม ได้ถูกกำหนดให้เป็นในลักษณะการนั่งสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน หรือที่นิยมเรียกกันว่า รายการ "ทอล์คโชว์" ประกอบด้วย วิทยากรรับเชิญอย่างน้อย 3-4 คน โดยมีพิธีกรดำเนินรายการ 1 คน และมีผู้ชมที่เข้าร่วมในรายการเป็นผู้ตั้งคำถามกับวิทยากรเอง และหลังจากที่วิทยากรได้แสดงความคิดเห็นจากคำถามแต่ละคำถามแล้ว พิธีกรจะเปิดโอกาสให้ผู้ชมในรายการแสดงความคิดเห็นได้ด้วย

ในเรื่องของเนื้อหารายการนั้น จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเหตุการณ์ปัจจุบันในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา ซึ่งกำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน ไม่มีการกำหนดหัวเรื่องสนทนา แต่เป็นเนื้อหาที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเรื่องอื่น ๆ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาของรายการได้เป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้ชมมากที่สุด และได้กลายเป็นเส้นที่อย่างหนึ่งของรายการที่ทำให้ผู้ชมสนใจติดตาม ทั้งนี้ เพราะปกติการจัดรายการทั่วไปที่มีลักษณะเดียวกัน จะมีการกำหนดหัวเรื่องไว้อย่างชัดเจนว่า ในแต่ละครั้งจะพูดเกี่ยวกับเรื่องอะไร แต่รายการนี้ไม่มีการทราบล่วงหน้า แต่ก็พอคาดเดาได้บ้าง ถ้าผู้ชมให้ความสนใจติดตามข่าวสารบ้านเมือง และอาจกล่าวได้ว่า รายการมองต่างมุม เป็นรายการแรก และรายการเดียวของวงการโทรทัศน์ไทยที่มีการจัดรายการแบบนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับการจัดรายการอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน

จากการวิเคราะห์พบว่าถึงแม้ผู้ชมจะให้ความสนใจเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน แต่เนื้อหาส่วนใหญ่ที่มีการสนทนา วิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นกันมาก กลับกลายเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองเป็นหลัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ชมได้ให้ความสำคัญและสนใจที่จะติดตามความ

เคลื่อนไหวด้านข่าวสารทางการเมืองเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้ชม
นอกนั้นก็ป็นเนื้อหาในเรื่องอื่น ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย
การศึกษา วัฒนธรรม และศาสนา เป็นต้น

นอกจากนี้ถ้าหากในช่วงใดสื่อมวลชนมีการเสนอข่าวใน
เรื่องใดมากเป็นพิเศษและต่อเนื่องกันนาน ๆ คำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ก็ถูก
นำมาตั้งคำถามหลาย ๆ คำถาม ทำให้เนื้อหาที่สนทนา จะพูดเกี่ยวข้องกับ
เรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะ ยกตัวอย่างเช่น ช่วงที่ใกล้จะมีการเลือกตั้ง ก็จะมี
การตั้งคำถามเรื่องเลือกตั้งมาก เนื้อหาจะมีแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง
เช่น การแบ่งเขตเลือกตั้ง การซื้อสิทธิขายเสียง การย้ายพรรคการเมือง
การจัดตั้งรัฐบาล เป็นต้น หรือในบางช่วงที่รัฐบาลกำลังมีนโยบายการบริหาร
ในบางเรื่อง ก็จะมีคำถามเดียวกันนั้นติดต่อกันหลาย ๆ ครั้งที่มีการจัดรายการ
และมีการพูดถึงเนื้อหานั้น ๆ ต่อเนื่องกันมาก เช่น นโยบายการเลือกตั้ง
ผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ ในยุคสมัยรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย เป็นต้น

แต่สิ่งที่สะท้อนให้เห็นอย่างหนึ่ง ก็คือ ทำให้ประชาชนได้
ทราบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงแต่ละสมัยว่า มีเรื่องราวข่าวสาร
อะไรเกิดขึ้นบ้างในประเทศไทย คล้าย ๆ กับการบันทึกเรื่องราวที่เป็นเหตุการณ์
ประวัติศาสตร์ แต่ในขณะที่เดียวกัน ก็แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวไทยหรือสังคม
ไทยระดับหนึ่งซึ่งเป็นชนชั้นกลางขึ้นไป ค่อนข้างจะตื่นตัวและให้ความสนใจเกี่ยวกับ
เรื่องราวและเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันมากขึ้นกว่าแต่ก่อน

อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยพบว่า ในรายการแทบทุก
ครั้งจะมีการเชิญนักการเมืองมาร่วมรายการอย่างน้อย 1-2 คน จึงเป็นไปได้ว่า
องค์ประกอบดังกล่าวย่อมมีส่วนสำคัญที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการสนทนา
แสดงความคิดเห็นในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมากกว่าเนื้อหาประเภทอื่น ๆ
และมักจะเป็นเนื้อหาที่จะพูดถึงการบริหารประเทศของรัฐบาลทุกยุคทุกรัฐบาล
และเป็นการติติงหรือวิพากษ์วิจารณ์การทำงานทั้งในทางลบและบวก และยัง
เป็นการพูดเกี่ยวกับเนื้อหาทางการเมืองด้วยแล้ว การพูดจาหรือแสดงความคิดเห็น
นั้นก็เพิ่มความเข้มข้น รุนแรงมากยิ่งขึ้นทั้งฝ่ายวิทยากรและผู้ชมที่ร่วมในรายการ
จนทำให้เนื้อหาสาระ ได้กลายเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้มีผลให้รายการต้องปิดตัวเองไป
ในที่สุด

ในเรื่องวิธีการนำเสนอ สำหรับรายการโทรทัศน์แล้วก็
ถือเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งที่จะดึงความสนใจของผู้ชมรายการ รายการแต่ละ
รายการต่างก็พยายามคิดเทคนิคในการนำเสนอให้แตกต่างกัน สำหรับรายการ
มองต่างมุม ในช่วงแรก ๆ จะมีเพลงไตเติ้ล ซึ่งฟังดูแปลกและสอดคล้องกันดีกับ
ภาพไตเติ้ล ซึ่งแสดงสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องหมายคำถาม เพื่อบ่งบอกให้ผู้ชม
ทราบว่ารายการนี้เป็นสิ่งที่จะต้องใช้ความคิดและหาเหตุผลที่จะตอบ มีการแจ้ง
ประเด็นคำถามที่จะพูด แล้วจึงนำภาพเข้าสู่รายการ ซึ่งมีการจัดฉากโต๊ะมี
เครื่องหมายคำถามเช่นกัน

ผู้ชมที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้ตั้งประเด็นคำถามกับ
วิทยากร โดยมีพิธีกรเป็นผู้เชื่อมและซักถามเสริมเป็นช่วงๆ หลังจากที่เปิดโอกาส
ให้วิทยากรแสดงความคิดเห็นได้ค่อนข้างเต็มที่แล้ว ก็จะเปิดโอกาสให้ผู้ชมที่
ร่วมรายการได้แสดงความคิดเห็นด้วยหลาย ๆ คน และหลังจากนั้นก็ให้ตั้งคำ

ถามต่อไปโดยใช้วิธีการเดียวกัน แต่การตอบของวิทยากรจะสลับกันให้ตอบเป็นคนแรกเมื่อมีการเปลี่ยนคำถามมีการ

หลังจากที่ได้นำเสนอมาระยะหนึ่ง ได้มีการเปลี่ยนวิธีการนำเสนอในเรื่องการแนะนำวิทยากรแต่ละคนจากร้อยแก้วเป็นร้อยกรอง ซึ่งแต่งโดยกวีไทยที่มีชื่อเสียง คือ นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติ และกวีรางวัลซีไรต์ แต่ที่เป็นจุดเด่นที่ดึงดูดความสนใจของผู้ชมในการแนะนำวิทยากรก็คือ พิธีกรและคณะทำงานได้พยายามไปหาข้อมูลของวิทยากรแต่ละท่าน ทั้งในเรื่องการทำงาน ชีวิตครอบครัว งานอดิเรก และอื่น ๆ ที่เป็นลักษณะพิเศษ หรือเป็นสิ่งที่คิดว่าวิทยากรส่วนใหญ่ชอบมานำเสนอ ทำให้เป็นจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของรายการที่ทำให้ผู้ชมและตัววิทยากรเองชื่นชอบ ซึ่งการจัดทำรายการจำเป็นจะต้องแสวงหาวิธีการแปลก ๆ ใหม่ ๆ รวมทั้งองค์ประกอบอื่นๆ มาใช้เพื่อให้เกิดการผสมผสานที่กลมกลืนกันอย่างลงตัวเป็นการผลักดันให้รายการเป็นที่นิยมและยืนหยัดอยู่ได้

1.2 การตั้งกระทู้และการคัดเลือกคำถาม

ผลจากการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ชมเห็นด้วยกับวิธีการตั้งกระทู้และคัดเลือกคำถาม และมักให้ความสนใจว่าในแต่ละตอนจะมีเรื่องอะไรที่น่าสนใจชวนให้ติดตาม แต่จากการวิจัยก็พบอีกว่า มีผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่านสงสัยในคำถามที่คัดเลือกมานี้ เป็นคำถามที่มาจากผู้ชมที่ร่วมในรายการจริงหรือไม่ คือเป็นคำถามที่เกิดจากการจัดฉาก หรือมอบหมายให้คนที่เกี่ยวข้องกับคณะทำงานเป็นคนตั้งคำถามเอง แต่โดยภาพรวมแล้วผู้ชมก็ไม่ได้ติเตียนจุดนี้มากนัก เพราะเห็นว่าคำถามโดยส่วนใหญ่เป็นคำถามที่น่าสนใจ และเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ชมอยากรู้ และตรงกับใจที่ตนเองอยากถามอยู่ก่อนแล้ว และจากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ทราบว่า ความสนใจอันดับแรกที่จะจูงใจให้ดูรายการนี้ก็ คือ คำถาม

หรือเนื้อหาที่จะพูดกัน อย่างไรก็ตามก็ตีคำถามบางประเด็น ที่เมื่อถามแล้ววิทยากรไม่สามารถตอบได้ เพราะด้วยอาจจะไม่มีพื้นฐานความรู้ทางเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะเพียงพอ หรือไม่ได้ติดตามข่าวสารนั้น ๆ อย่างใกล้ชิด จึงทำให้การตอบคำถามในเรื่องเหล่านั้น เป็นการแสดงความคิดเห็นที่ปราศจากข้อมูล หรือข้อเท็จจริง ทำให้ภาพที่ออกมาไม่ชัดเจน และบางทีก็หลีกเลี่ยงที่จะตอบไปเลย

และถ้ายังคำถามนั้น ถ้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลที่สาม และการแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้น วิทยากรไม่ทราบข้อเท็จจริงและมีการวิจารณ์ไปในทางที่เสียหายก็จะมีผลกระทบที่ทำให้บุคคลที่ถูกกล่าวถึงเสียชื่อเสียง และเป็นที่เกลียดชังหรือเข้าใจผิดกันได้

1.3 วิทยากรที่มาร่วมรายการ

การคัดเลือกวิทยากรที่มาร่วมรายการ ผู้จัดมีวัตถุประสงค์ที่จะพยายามเชิญบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และความชำนาญเฉพาะด้านหรือต่างความคิด จากสาขาอาชีพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง นักวิชาการ นักธุรกิจ สื่อมวลชน และบุคคลอื่น อย่างน้อยครั้งละ 3-4 คน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการวิจัย พบว่า ถึงแม้ผู้ผลิตจะได้พยายามคัดเลือกวิทยากรให้มีความหลากหลาย ต่างสาขาอาชีพเพื่อให้มามองต่างมุมกัน ซึ่งในระยะ 2 ปีแรกก็ค่อนข้างเป็นไปตามวัตถุประสงค์ แต่แทบทุกครั้งได้มีนักการเมืองเข้าร่วมด้วยอย่างน้อย 1 คน บางครั้งอาจจะถึง 2 คน แต่ต่างพรรคกัน

หลังจากได้ดำเนินรายการมาแล้วประมาณ 2 ปี การ
 เชิญวิทยากรก็เน้นหนักไปที่นักการเมืองเป็นหลัก อย่างน้อย 2 คน แต่ต่างพรรค
 เช่นเดิม แต่สิ่งที่มีการพัฒนาในเรื่องการเชิญวิทยากรก็คือ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง
 สถานที่ไปผลิตรายการในต่างจังหวัด ได้มีการปรับปรุงด้านการเชิญวิทยากร
 คือ เปิดโอกาสให้ผู้จัดงานสามารถผู้เชิญวิทยากรในท้องถิ่นอีกได้อีก หรือจะให้
 คณะทำงานดำเนินการเอง แต่ทั้งสองฝ่ายต้องรับรู้และเห็นชอบด้วยกัน แต่มีคุณ
 สมบัติตามที่ได้กำหนดไว้เดิม ทำให้วิทยากรมีความหลากหลายมากขึ้น เป็นการ
 ส่งเสริมและสนับสนุนบุคคลในท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักซึ่งแต่เดิมมีเฉพาะนักการเมือง
 หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงที่อยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น

แต่จากการที่รูปแบบรายการมีการตั้งคำถาม โดยไม่มี
 การกำหนดเป็นหัวเรื่องล่วงหน้า ประกอบกับในระยะต่อ ๆ มาก็มีการวิพากษ์
 วิเคราะห์พิธีกรว่า ไม่ค่อยให้เกิดวิทยากรในการดำเนินรายการ เช่น ชอบต้อน
 วิทยากรให้จมนม ถามคำถามในเชิงรุกเร็ว เหล่านี้เป็นต้น หรือวิทยากรบาง
 ท่านมองว่าถ้ามาแล้วอาจจะตอบคำถามบาง คำถามไม่ได้ดี ทำให้เสียภาพพจน์
 จึงไม่อยากที่มาร่วมรายการ และก็มีวิทยากรจำนวนไม่น้อยที่ได้รับเชิญมาหลายๆ
 ครั้ง ทำให้เกิดการเชิญวิทยากรซ้ำบ่อยครั้ง

ศูนย์วิทยุโทรทัศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4 พิธีกรดำเนินรายการ

ไม่ว่าเป็นการจัดรายการใด ๆ ก็ตาม สิ่งที่ยังถือว่ามี
 ความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดรายการที่ขาดเสียไม่ได้ก็คือพิธีกร
 ดำเนินรายการ รายการจะดีหรือไม่ดี คนจะสนใจติดตามหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับพิธีกร
 ดำเนินรายการเป็นสำคัญด้วย เพราะการผลิตรายการแทบทุกรายการต้อง
 ประกอบด้วยรูปแบบรายการ เนื้อหาและวิธีการนำเสนอ

การที่จะทำให้การผลิตรายการดี มีคุณภาพ ก็ต้องอาศัย รูปแบบรายการที่แปลกใหม่ มีเนื้อหาที่ดีมีประโยชน์ และต้องมีเทคนิคการนำเสนอที่น่าสนใจ และการนำเสนอนั้นก็ขึ้นอยู่กับพิธีกรที่ดีด้วย เราจะเห็นได้ว่ารายการที่ตั้ง ๆ หรือที่ได้รับความนิยมมาก ๆ นั้น หน้าของพิธีกรเปรียบเสมือนโลโก้ หรือสัญลักษณ์ของรายการ เพราะมีผู้ชมจำนวนมากไม่น้อยที่จำหน้าและชื่อพิธีกรได้มากกว่าชื่อรายการ

สำหรับพิธีกรดำเนินรายการมองต่างมุม คือ ดร. เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ผู้วิจัยพบว่า เป็นพิธีกรที่มีคุณสมบัติพิเศษ ซึ่งน่าสนใจ คือ เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เป็นคนเก่ง มีวาจาเฉียบคมและมีไหวพริบ ปฏิภาณดีมาก ลักษณะที่เป็นจุดเด่นในการดำเนินรายการ ก็คือ เป็นผู้ที่มีเทคนิค และวาทะศิลป์ในการซักและตั้งประเด็นคำถามได้อย่างแหลมคม และเฉียบขาด เป็นผู้ที่มีมุขตลกและมีลูกเล่นที่น่าสนใจมีวิธีการสอดแทรก ตัดบทหรือตัดจังหวะ วิทยากรได้อย่างนุ่มนวลเหมาะสมเจาะพอดี ซึ่งสื่อเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างหนึ่ง ที่ทำได้ยากในตัวพิธีกรทั่วไป และในส่วนนี้ก็มีผู้ให้สัมภาษณ์หลาย ๆ ท่านเห็นชอบด้วย

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

การดำเนินรายการมองต่างมุม ซึ่งเป็นรายการสนทนา ที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมรายการทั้งวิทยากรและผู้ชม แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเสรี และเป้าหมายที่สำคัญก็คือ ความต้องการที่จะให้คนในสังคมไทยรู้จักยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ฉะนั้น การวางตัวและการแสดงออกของพิธีกรจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินรายการ เพราะการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง บ่อมนำไปสู่จุดสรุป 3 ทาง คือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นความเห็น ซึ่งคำตอบเหล่านั้นก็ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละบุคคล และยิ่งรายการนี้เป็น

รายการที่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ และมีวิทยากรเป็น
 นักการเมืองที่เป็นทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล ความได้เปรียบเสียเปรียบทาง
 การเมืองย่อมเกิดขึ้นได้ อีกทั้งผู้ชมที่มาร่วมในรายการก็เป็นกลุ่มคนที่มาจาก
 หลากหลายอาชีพ และมีระดับการศึกษาและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

1.5 ผู้ชมที่มาร่วมรายการ

การที่ผลิตรายการโทรทัศน์รายการใดรายการหนึ่ง เพื่อ
 เผยแพร่ต่อผู้ชมนั้น นอกเหนือจากการกำหนดวัตถุประสงค์ รูปแบบรายการ และ
 เนื้อหาแล้ว สิ่งที่ขาดเสียมิได้อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
 ของผู้ชมรายการ เพื่อให้รู้ว่ารายการนั้น ๆ ผลิตให้ใครดู เหมาะสมกับคนกลุ่ม
 ไหน วัยใด ระดับอายุเท่าไร และอาชีพอะไร เป็นต้น

ในช่วงแรก ๆ ที่มีการผลิตรายการในท้องส่ง ช่อง 11
 ผู้ชมที่เข้าร่วมในรายการมักเป็นสื่อมวลชน โดยเฉพาะนักหนังสือพิมพ์ นอกจากนั้น
 ก็เป็นตัวแทนจากองค์กร สมาคม มูลนิธิ และประชาชนทั่วไป ซึ่งอยู่ในวัยที่ทันสมัย
 ภาวะแล้ว แต่เมื่อมีการออกไปผลิตรายการนอกสถานที่ทั้งในกรุงเทพฯ และต่าง
 จังหวัด กลุ่มผู้ชมจะขึ้นอยู่กับสถานที่จัด คือ ถ้าจัดในสถาบันการศึกษา ก็จะเป็น
 นักศึกษามาก ถ้าเป็นองค์กรก็เป็นคนในองค์กรนั่นเอง แต่โดยทั่วไป ก็คือกลุ่ม
 คนที่มีความสนใจในปัญหาบ้านเมือง โดยเฉพาะเรื่องทางการเมือง

แต่สิ่งที่สำคัญก็คือ การเปลี่ยนแปลงสถานที่ผลิตรายการ
 ไปตามจังหวัดหรือสถานที่ต่างๆ ทำให้มีการเปลี่ยนกลุ่มผู้ชมโดยปริยาย ซึ่งเป็นสิ่ง
 ที่ดีที่ทำให้เกิดความหลากหลาย และได้ฟังความคิดเห็นจากบุคคลนานาทัศคติ
 เกือบทั่วประเทศ แต่มักมีเพศชายมากกว่าเพศหญิง เพราะจะเห็นได้จาก

ประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน ผู้ชายมักให้ความสนใจติดตามเรื่องของการเมืองมากกว่าผู้หญิง และมีความเห็นและการแสดงออกที่ค่อนข้างรุนแรงกว่า เมื่อมีเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองเกิดขึ้น จะเห็นผู้ชายไปร่วมชุมนุมประท้วงและเดินขบวนมากที่สุด แม้แต่นักการเมืองก็เป็นเพศชายเป็นส่วนมาก

อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยก็ได้พบพฤติกรรมของกลุ่มผู้ชมที่นำแปลกอีกอย่างหนึ่งก็คือ การแสดงออกที่ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับความเห็นของวิทยากรแต่ละท่าน มักมีการปรบมือตลอดแทบทุกครั้ง จนเกือบเป็นเอกลักษณ์ของคนในสังคมไทยไปแล้ว ที่ชอบความสะใจไม่ว่าจะดีหรือไม่ก็ตาม

1.6 กระบวนการผลิตรายการ

การผลิตรายการในช่วงแรก เป็นความร่วมมือระหว่างสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กับมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ โดยช่อง 11 รับผิดชอบด้านเทคนิคการผลิต และมูลนิธิฯ รับผิดชอบด้านข้อมูล ถึงแม้บางครั้งได้เกิดปัญหาขัดแย้งหรือความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันก็ตาม แต่ก็สามารถชี้แจงทำความเข้าใจกันได้ เพื่อให้ได้ข้อยุติเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จของผลงานย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจ การประสานงานที่ดี และมีความรับผิดชอบร่วมกัน

แต่หลังจากที่ได้มีการผลิตรายการร่วมกันมาระยะหนึ่งประมาณ 2 ปี สถานีฯ ก็ประสบปัญหาในเรื่องของอุปกรณ์ บุคลากร และเงินงบประมาณ เพราะมีการเดินทางไปผลิตรายการในต่างจังหวัดบ่อย ๆ ทำให้เริ่มมีอุปสรรคต่อการทำงานร่วมกัน ประกอบกับผู้บริหารในระดับสูงไม่ให้ความ

สำคัญในเรื่องนี้เท่าที่ควร จนในที่สุดการผลิตรายการได้กลายเป็นความรับผิดชอบของมูลนิธิฯ ทั้งหมด จนทำให้ผู้ชมทั่วไปเข้าใจว่ารายการนี้เป็นของมูลนิธิฯ และจากสาเหตุนี้เอง การผลิตรายการที่รับผิดชอบโดยมูลนิธิฯ เพียงฝ่ายเดียว ได้มีผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหากับทางสถานีฯ ในเวลาต่อมา ทั้งนี้ เนื่องมาจากการขาดความร่วมมือ ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลและมีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ

แยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- ปัจจัยภายในที่มีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ
- ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ

2.1 ปัจจัยภายในที่มีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ ได้แก่

2.1.1 องค์กรผู้ผลิต

องค์กรผู้ผลิตเป็นองค์กรร่วมระหว่างสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กับมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ มีความแตกต่างในเรื่องการบริหารองค์กร คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 บริหารงานแบบระบบราชการ หรือเป็นแบบอย่างเป็นทางการ เป็นองค์กรขนาดใหญ่ปานกลาง แต่มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์เป็นองค์กรขนาดเล็กมีการบริหารงานแบบไม่เป็นทางการ แต่มีการประสานงานร่วมมือกันได้ดีพอสมควร เพราะมีการแบ่งความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน เมื่อมีปัญหาก็สามารถพูดคุยและตกลงกันด้วยความเรียบร้อย

แต่เมื่อองค์กรผู้ผลิตมีการเปลี่ยนแปลง คือ ใน ภายหลังกายการเปลี่ยนไปเป็นความรับผิดชอบขององค์กรเดียว คือ มูลนิธิ ส่วน สถานีฯ ได้เปลี่ยนบทบาทจากองค์กรผู้ผลิต มาเป็นบทบาทในการตรวจสอบรายการ เพียงอย่างเดียว เมื่อเป็นอย่างนี้ย่อมทำให้เกิดช่องว่างในความต่อเนื่องของการ ผลิตและการนำเสนอ เพราะไม่ได้รับผิดชอบร่วมกันในลักษณะร่วมรับผิดชอบตั้งแต่ ต้นจนจบในทุกขั้นตอน ซึ่งเป็นต้นเหตุไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกัน เพราะผู้ผลิต ย่อมต้องการนำเสนอเนื้อหาทั้งหมด แต่สถานีฯ เห็นว่าบางครั้งมีเนื้อหาที่จะต้อง ตัดทอน เนื่องจากไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน เพราะขาดการ ประสานงานกันก่อน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในการนำเสนอ

2.1.2 ฐานะและบทบาทของกรมประชาสัมพันธ์กับกฎ

ระเบียบของสถานี

ถึงแม้สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จะมีความเกี่ยวข้องกับรายการมอต่างมุมนั้นฐานะองค์กรผู้ผลิต ร่วมกับ มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ในระยะแรก และเป็นผู้ที่ต้องการนำรายการดี ๆ ที่เห็น ว่ามีประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาระบบประชาธิปไตยต่อประชาชนในฐานะ สื่อมวลชนของรัฐ และเพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้จะเป็นสื่อโทรทัศน์ที่ รัฐบาลเป็นเจ้าของกิจการก็ตาม แต่ก็สามารถที่จะนำรายการที่มีเนื้อหาทาง การเมือง ที่ส่วนใหญ่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลในภาพลบมา นำเสนอได้ หากรัฐบาลไหนมีความใจกว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นดังกล่าว ได้ สื่อมวลชนนั้นก็ไม่ต้องเกรงกลัว แต่ถ้ารัฐบาลรับไม่ได้ก็ย่อมเกิดปัญหา

ในกรณีนี้ก็เช่นกันช่อง 11 นอกจากทำหน้าที่ องค์กรผู้ผลิตรายการนี้ด้วยแล้ว อีกบทบาทหนึ่งก็ยังคงมีหน้าที่สนองนโยบายของ

กรมประชาสัมพันธ์ควบคู่กันไปด้วย ฉะนั้น เมื่อเนื้อหาไปกระทบกับรัฐบาลที่รับ
บางสิ่งบางอย่างไม่ได้ ก็จำเป็นต้องอยู่เองที่ทางสถานี ก็จะต้องระมัดระวังการ
ตรวจสอบเป็นพิเศษเพื่อให้เกิดความเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย
มากที่สุด ซึ่งเป็นความขัดแย้งที่ค่อนข้างปฏิบัติยาก แต่จำเป็นต้องกระทำเพราะ
อยู่ในฐานะ เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชน จึงทำให้การดำเนินการใดๆ
ก็ตามต้องดูหน้าที่หลักของตนเอง รวมทั้งนโยบายของหน่วยงานที่ตนสังกัดด้วย
ว่าเป็นอย่างไร และต้องถือปฏิบัติให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด

2.2 ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการ

ได้แก่

2.2.1 อิทธิพลทางการเมืองกับนโยบายของรัฐบาล

การวิจัยพบว่า อำนาจหรืออิทธิพลทางการเมือง
ที่แฝงมาในรูปของนโยบายหรือวิธีปฏิบัติต่างๆ ได้เข้ามามีผลกระทบต่อการทำ
รายการ "มองต่างมุม" จะต้องปิดตัวเองไปในที่สุด

การที่อำนาจหรืออิทธิพลทางการเมือง มาเกี่ยวข้องกับ
ของเรื่องใด ๆ ก็ตาม หรือแม้แต่การนำเสนอรายการมองต่างมุม บ่มขึ้นอยู่กับ
นโยบายของรัฐบาลแต่ละยุคว่า มีนโยบายการบริหารอย่างไร ด้านนโยบายของ
รัฐบาลชุดนั้นให้สิทธิเสรีภาพแก่สื่อมวลชนและประชาชนเต็มที่ และมีความใจกว้าง
ที่จะเปิดรับข้อมูลข่าวสารได้ทุกรูปแบบ อิทธิพลทางการเมืองก็ย่อมจะไม่เข้ามา
ควบคุมหรือปิดกั้นการนำเสนอของสื่อมวลชน แต่ด้านนโยบายรัฐบาลมีความเข้มงวด
และไม่สามารถรับข่าวสารได้ทุกรูปแบบ การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ก็ย่อมมีปัญหา

และเมื่อเกิดความขัดแย้งมาก ๆ เข้า ก็ยอมนำไปสู่ความแตกร้างจนกระทั่งการไปยุติบทบาทของสื่อมวลชนในที่สุด

2.2.2 วัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการสื่อสารของสังคมไทย

ผลจากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ หลายสาขาอาชีพ ได้มองวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการสื่อสารของสังคมไทย ในเรื่องการนำเสนอเนื้อหารายการมองต่างมุม ซึ่งแยกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

ฝ่ายที่เห็นว่า สังคมไทยมีความพร้อมที่จะรับรายการลักษณะนี้ เพราะมองว่า ปัจจุบันสังคมไทยได้มีการพัฒนาด้านข้อมูลข่าวสารได้เท่าเทียมกับอารยประเทศ ฉะนั้นการวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็น หรือการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ควรมีการพัฒนาให้มากขึ้นในสังคมไทย ควรเปลี่ยนทัศนคติจากแนวความคิดแบบเดิม ๆ มาให้ทัดเทียมกับยุคสมัย เพราะมองว่า แต่ละคนสามารถใช้วิจารณญาณแยกแยะผิดถูกได้แล้ว และควรจะรับความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งยอมรับการพัฒนาในการแสดงออกของพิธีกรด้วย

ฝ่ายที่มองว่า สังคมไทยยังไม่พร้อมที่จะรับรายการลักษณะนี้ รวมทั้งการแสดงออกของพิธีกร ว่า วัฒนธรรมในสังคมไทย ไม่ชอบการแสดงออกที่มีการขัดแย้ง ก้าวร้าว ไม่ประนีประนอมกัน ซึ่งผิดไปจากขนบธรรมเนียมของวัฒนธรรมไทย ที่ชอบความสุภาพ ถ้อยที่ถ้อยอาศัยและให้เกิดรักกัน ส่วนวิธีการดำเนินรายการของพิธีกร ก็ไม่ควรมีการชี้หน้ากัน การถามไม่ควรรุกเร้าเกินความจำเป็น ไม่แสดงความก้าวร้าวอย่างเห็นได้ชัด และต้องไม่คาดหวังให้ตอบ แต่จากการวิจัยพบว่า สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบเพียงเล็กน้อยต่อการนำเสนอรายการ

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากในช่วงที่มีการเก็บข้อมูล ช่อง 11 มีนโยบายที่จะปรับปรุงผังรายการใหม่ทั้งหมด ซึ่งมีผลกระทบต่อการนำเสนอรายการมองต่างมุมด้วย พร้อมกับมีกระแสข่าวออกมาว่า รายการมองต่างมุมาอาจจะถูกถอดออกจากผังรายการใหม่ ทำให้ผู้จัดรายการ คือ มุลนิธิสื่อสร้างสรรค์ไม่มีความแน่ใจ จึงได้ปิดหรือยกเลิกรายการตัวเองไปก่อน โดยให้เหตุผลว่า มีอิทธิพลทางการเมือง เข้ามาบีบบังคับมีการวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อมวลชนทุกแขนง

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ในช่วง เดือนกุมภาพันธ์ - ต้นเดือนเมษายน 2539 ซึ่งอยู่ในช่วงที่มีปัญหาและรายการนี้เลิกไป ฉะนั้น การให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์อาจมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และมีบุคคลบางส่วนที่ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะสัมภาษณ์ แต่ก็ได้รับการปฏิเสธโดยอ้างสถานการณ์ทางการเมืองที่เข้ามามีอิทธิพลต่อรายการนี้ และบางคนก็ติดภารกิจ ค่องานในหน้าที่ และไม่มีเวลาพอที่จะให้สัมภาษณ์ได้ ประกอบกับเวลาที่จำกัด ผู้วิจัยจึงตัดบุคคลเหล่านี้ไป ทั้ง ๆ ที่หลายคนมีความสำคัญมากต่อผลการวิจัย เพราะทำให้ขาดข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นไป ซึ่งผู้วิจัยเองก็ได้ใช้ความพยายาม จนถึงที่สุดแล้ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในส่วนของเทปโทรทัศน์ก็เช่นเดียวกัน ในช่วงแรกที่สถานีฯ ผลิต รายการร่วมกับมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ เทปต่าง ๆ ที่ผ่านการตรวจสอบขั้นสุดท้าย จะถูกเก็บที่ฝ่ายผลิตรายการ แต่มากระยะหลังที่มูลนิธิสื่อสร้างสรรค์รับผิดชอบในการผลิต สถานีฯ ต้องทำหน้าที่บันทึกเทประหว่างออกอากาศไว้เอง แต่สถานีฯ ได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้เทป ซึ่งมีไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ประกอบกับมี

ปัญหาในการจัดเก็บ เนื่องจากมีสถานที่จัดเก็บจำกัด ทำให้การเก็บกระดาษกระจาย และไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง จึงทำให้เทปถูกลบไปบันทึกรายการอื่นบ้าง เกิดความสูญหายบ้าง ทำให้ตัวอย่างที่ส่งมามีไม่ครบถ้วนตามที่ต้องการ จึงได้แก้ไขด้วยพยายามหาเทปที่มีอยู่ทดแทนเพื่อให้ได้ครบตามที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

การจัดทำวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาในประเด็นของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การนำเสนอรายการ ซึ่งตั้งใจจะศึกษาหาข้อมูลทั้งหมดในช่วง 2 ยุครัฐบาลแรก แต่ขณะ เก็บรวบรวมข้อมูลอยู่นั้น รายการก็ประสบปัญหาบางอย่างจนต้องปิดตัว เองไปอย่างกระทันหัน ทำให้ผู้วิจัยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวการวิจัยบางอย่าง เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ แต่ต้องประสบปัญหาด้านข้อมูลที่ต้องได้จากการ สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหารสถานี และคณะทำงานผู้ผลิต รายการทำให้ขาดข้อมูลที่สำคัญบางประเด็นไป ซึ่งอาจมีผลทำให้งานวิจัยไม่สมบูรณ์ เท่าที่ควร แต่ขณะที่กำลังทำการวิเคราะห์เนื้อหาและปัจจัยเรื่องนี้อยู่ ผู้วิจัยก็ได้มองเห็นประเด็นบางประเด็นที่น่าจะศึกษาเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่ยังสนใจอยู่ ก็คือ ตัวพิธีกรดำเนินรายการ ซึ่งมีบทบาทหลายอย่างที่น่าสนใจให้ศึกษา เช่น อาจจะ ศึกษาในแง่ของความเป็นวีรบุรุษ หรืออาจจะศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับพิธีกร รายการอื่นที่มีลักษณะ เดียวกันหลายๆ คน โดยศึกษาภูมิหลังต่าง ๆ เพื่อนำมา วิเคราะห์กับบทบาทที่แสดงออกในฐานะ เป็นพิธีกรดำเนินรายการ หรือผู้ทำหน้าที่ สื่อมวลชนก็คงจะได้แง่มุมใหม่ ๆ ที่น่าสนใจขึ้น

สำหรับข้อเสนอที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบในการเก็บรักษาข้อมูล โดยเฉพาะเทพ
โทรทัศน์ ควรให้ความสำคัญกับการจัดเก็บ เพื่อไม่ให้สูญหาย ควรมีการจัดเก็บ
ให้เป็นระบบและอยู่ในที่เดียวกัน พร้อมทั้งมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบชัดเจนและ
ต่อเนื่อง เพื่อป้องกันการถูกลบและสูญหาย เพราะถือเป็นรายการที่มีคุณค่าควร
แก่การศึกษา เนื่องจากรายการนี้ก็ยังอยู่ในความนิยมของผู้ชมเป็นจำนวนมาก
แต่ต้องปิดไปเพราะเหตุผลทางการเมือง
2. รายการควรมีการปรับเปลี่ยนให้ดูแปลกใหม่ และนำเสนออยู่
เสมอ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบรายการ เนื้อหา และวิธีการนำเสนอ เพื่อให้
เหมาะสมกับชื่อรายการ
3. หากสถานี ยังต้องการที่จะผลิตรายการลักษณะนี้หรือรายการ
อื่น ๆ ออกเผยแพร่เอง ก็ควรมีความพร้อมทั้งในเรื่องการบริหารหรือการจัดการ
บุคลากร อุปกรณ์ และงบประมาณ เพื่อจะทำให้รายการมีคุณภาพและคงอยู่ได้นาน
4. รัฐบาลที่เข้ามารับผิดชอบ ควรให้อิสระอย่างเต็มที่ในการผลิต
รายการประเภทนี้ เพราะจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาสติปัญญาของคนในสังคมไทย
ให้กว้างไกล และเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยโดยแท้จริง